

Een raadslid is ook een mens

gedachten bij gestalten en getijden in de gemeente Oldebroek
terugblik op drie zittingsperioden in de gemeenteraad

Ton van Leijen

Wezep, 25 maart 2014

Inhoud:

1. Waarom dit verhaal
2. Tussen interesse en roeping
 - 2.1 Aanloop
 - 2.2 Overwegingen
 - 2.3 Het beeld van de politiek
 - 2.4 Interesse is niet voldoende
 - 2.5 Raad versus college
 - 2.6 Over imago en opoffering
 - 2.7 Balans zoeken
 - 2.8 Woelig periode
3. Christelijke politiek
 - 3.1 Om te beginnen
 - 3.2 Elke partij hanteert waarden
 - 3.3 Uitgangspunten en afwegingen
 - 3.4 Specifieke onderwerpen
 - 3.4.1 Het zwembad
 - 3.4.2 Landmachtdagen
 - 3.4.3 Urnenmuur
 - 3.4.4 Prostitutievrije gemeente
 - 3.5 Ontwikkelingen gaan door
 - 3.6 Persoonlijke overtuiging noodzaak
4. Partijen en fracties
 - 4.1 Kleuren, stijlen, verschillen
 - 4.2 De onbalans van de ABO
 - 4.3 De gezichten van het CDA
 - 4.4 De getijden van de PvdA
 - 4.5 De weerbarstigheid van de SGP
 - 4.6 De plooiën van de VVD
 - 4.7 De wielklem van de ChristenUnie
5. Opposite, coalitie, debat
 - 5.1 Vage beelden
 - 5.2 Oppositie en coalitie
 - 5.3 Het debat: bestaat het?
6. En dan de burgers
 - 6.1 Representatieve democratie
 - 6.2 Samen werken aan een beter imago
7. Een paar conclusies
8. Tenslotte

1. Waarom dit verhaal

Nee zeg: laat niet ieder raadslid dat vertrekt een boekje schrijven, er is al zoveel papier. Oké. Maar als je ruim 12 jaar van je leven onafgebroken intensief met politiek bezig bent dan doe je het toch ergens voor? Het is wat kaal om gewoon te vertrekken. Ik heb nagedacht over lessen die er zijn te trekken, en wilde wat terugblikken. Geen verhaal over mijn successen of zoiets, als die er al zijn moeten anderen dat beoordelen. Het is meer een kijken naar wat er zoal gebeurt als je in een raad komt. Over ervaringen, hoe je je weg kiest tussen ideaal en werkelijkheid. Tussen overtuiging en haalbaarheid. Wat het met je doet. Dat is natuurlijk persoonlijk gekleurd, elk aftredend raadslid heeft een ander verhaal. En op wat ik schrijf mag ook mijn fractie niet worden aangekeken. Je leest dus geen testament, geen memoires-sec, geen echt essay. Meer gewoon een vertelling over wat ik meemaakte, dacht, eraan overhield. Ach, oordeel zelf maar. Daarin ben er niet op uit mensen langs de maatlat te leggen, maar ontkom er niet aan hier en daar aan situaties een waardeoordeel te verbinden. Wees ervan overtuigd dat het me in die gevallen van kritiek er niet om gaat de mens in de persoon mensen 'weg te zetten', maar om zijn of haar rol in een context. Dat kan wel eens schuren. Het zou natuurlijk mooi zijn als lezers er iets aan hebben. En daarbij denk ik dan vooral aan degenen die nog met dit werk beginnen. Alvast twee opluchtende tips: je hoeft het niet te lezen, doe je het toch dan hoeft je het niet met alles eens te zijn.

Intermezzo: een kleine casus

Geert Buurman is blij: gekozen tot raadslid! Gevraagd door zijn partij, kandidaat bij de eerste drie, gefolderd, op de markt gestaan, en nu dan in de raad. Hij had zo zijn idealen: veel onder de mensen komen, niet teveel in duffe vergaderzaaltjes, en vooral: zich actief inzetten om nu eindelijk die verrommeling in de wijk eens tegen te gaan, meer geld voor vrijwilligerswerk, een meer bruisende cultuur in deze gemeente. Maar amper een half jaar bezig merkt hij dat daar niet zoveel van terecht komt. De overheid heeft lang niet overal invloed op, er is weinig geld, over zaken die hij belangrijk vindt waren juist bij meerderheid besluiten genomen tijdens de begrotingsbehandeling van een half jaar geleden. O ja, er blijkt ook nog een afspraak te zijn dat je zonder nieuwe feiten over die onderwerpen niet opnieuw de discussie aangaat. En heb je een goed voorstel, dan wordt dat soms zomaar weggestemd. Het valt hem allemaal erg tegen. En de enveloppen die elke week in de bus vallen zijn nog dikker dan hem was voorzgd. Is dit nu het lot van een raadslid? Moet hij zo het volk vertegenwoordigen? Eigenlijk zou hij er liever mee stoppen. Maar ja, dat kun je niet maken naar je partij en de kiezers. Deze week sprak hij nog Luuk, een oud-raadslid, en die vertelde hem dat het vaak een zaak van lange adem is. 'Hou vol' had Luuk gezegd, en 'gebruik de smalle marges die je hebt om toch wat bij te sturen, op den duur heb je dan wel degelijk invloed'. Geert besluit om toch maar door te gaan.

2. Tussen interesse en roeping

2.1 Aanloop

In 1949 werd ik geboren in een gezin van twee gewone mensen. Een arbeidersgezin, want mijn vader was in zijn jonge jaren lang knecht in een paardenfokkerij. Later verschoof zijn werk naar parken, plantsoenen, en bloemen. Gewone mensen, maar ook weer niet. Ze wisten wat crisistijd was. In 1904 en 1908 geboren maakten ze twee wereldoorlogen mee. Ze wisten wat er te koop was, hadden veel mensenkennis. Met een groot hart voor kinderen, vriendjes waren altijd van harte welkom, er was thee met een biscuitje. Zelf een gezin van drie jongens, waarvan ik de jongste was, moest je bij mijn moeder geen kritisch woord hebben over bijvoorbeeld rooms-katholieke gezinnen bij ons in de buurt met tien of meer kinderen: ze had daar groot respect voort. Politiek gezien stonden ze niet op de voorgrond, maar wel herinner ik me een enkele keer een poster voor het raam. Een warm gezin. In mijn jeugd heb ik me nauwelijks met politiek bezig gehouden. Dat kwam meer in het begin van ons huwelijk. We kregen een huis in Lelystad, en ik werd meteen ingeschakeld voor het GPV. Daar kwam ik in het bestuur, en draaide mee in een schaduwfractie. Dat had een hoog idealistisch gehalte, omdat de partij daar toen nog geen raadszetel had. We bespraken thema's, en formuleerden uitgangspunten voor een verkiezingsprogramma. In 1983 verhuisden we naar de gemeente Oldebroek.

In het voorjaar van 2001 werd ik benaderd door een lid van het bestuur van de lokale ChristenUnie. Of ik vanuit onze 'bloedgroep' op de kandidatenlijst wilde staan. De ChristenUnie heeft de filosofie van de drie k's: kandidaten worden geselecteerd op basis van hun *kwaliteit*, komen idealiter uit verschillende *kerken* of geloofsgemeenschappen, en het is ook mooi als ze uit verschillende dorpen of *kernen* binnen onze gemeente komen. Dat is een goede formule. Je merkt steeds weer dat het uitgesproken voordelen heeft als een fractie raadsleden heeft die band of voeling hebben met de eigen lokale gemeenschap. Burgers willen herkenning, hoewel dat niet altijd kan. Het beroep op mij overviel me, maar ik was dus wel een beetje vertrouwd met de politiek.

2.2 Overwegingen

Volgens mij is die aanpak in Lelystad nog altijd de goede volgorde: eerst nadenken over hoe je de samenleving ziet, wat de rol van de overheid daarin kan of moet zijn, en dan naar de idealen, dossiers en actiepunten toe. Er zijn partijen die het omkeren, die vanuit een bepaalde onvrede starten en dat willen aanpakken. Maar je krijgt met een wereld aan onderwerpen te maken. Dus als je bijvoorbeeld bent begonnen als specifieke belangenpartij die voor de dieren wil opkomen, of als protestpartij tegen de manier waarop er geld wordt uitgegeven dan kom je jezelf op een moment tegen. Want je moet ook over allerlei zaken en mening vormen waarvoor je niet de politiek bent ingegaan. Dat gold ook voor mij. En natuurlijk heeft een grote fractie het dan gemakkelijker dan een kleine, hoewel bijvoorbeeld de eenmanspartij VVD in Oldebroek in de persoon van Henk Kemp laat zien dat ook dan een substantiële rol mogelijk is.

2.3 Het beeld van de politiek

Terug naar de vraag aan mezelf: in Wezep ben ik enige tijd voorzitter van het bestuur van het GPV geweest, maar tussen die periode en het ontstaan van de ChristenUnie had ik me minder gericht met politiek bezig gehouden. De afweging was dus wel lastig. Neem bijvoorbeeld het algemene politieke klimaat in Nederland, dat wordt niet gunstig getekend in de media. Meestal komt dat door excessen of incidenten. Ik durf echter te stellen dat nog altijd verreweg de meerderheid van de mensen met oprechte intenties en vakmanschap en trouw politiek bedrijven. Het was dacht ik oud-minister Pieter Winsemius die ooit aangaf dat (ik put uit mijn geheugen) zo'n 15% van de Nederlanders actief is betrokken en een mening heeft, 75% het wel gelooft, en de overige 15% bestaat uit mensen die gewoon de pest hebben aan politiek. Bij deze laatsten vind je dan vooral termen als mooipraters, zakkenvullers en baantjesjagers. Ik had echter zoals vele raadsleden een intensieve baan, waarnaast politiek bedrijven een behoorlijk extra tijdsbeslag zou leggen. Maar ik zag ook de mooie kanten ervan, omdat de ChristenUnie in de raad van Oldebroek een stevige positie had opgebouwd. Ik kon daarbij de lijnen doortrekken die eerder door lijsttrekkers of fractievoorzitters als Jack Pleiter, Gerrit Jan Veldhoen, Harry Nijkamp en Frans Welmers waren gelegd. Daarbij noem ik zonder verder ook maar iemand te kort te willen doen nog Cees Souman, ook enige tijd als fractievoorzitter actief geweest. Als grootste fractie heb je namelijk een extra sterke verantwoordelijkheid voor een stabiel en consistent beleid. Financiën zijn daarbij de ruggegraat. En mensen als Cees, en op dit moment zijn even stevige opvolger Wim Boer, zijn dan ook factoren van onschatbare waarde. Om dezelfde reden noemde ik Gerrit Jan Veldhoen, ooit als raadslid begonnen, maar met zijn kennis en ervaring uit het bankwezen en economische inzichten eveneens een stevige wethouder, met veel ondernemingszin.

2.4 Interesse is niet voldoende

Maar interesse is niet voldoende. Om je politiek in te zetten moet je belangrijker afwegingen hebben dan alleen maar iets maatschappelijk nuttig doen. Want besturen en politiek bedrijven zijn van veel fundamenteeler belang dan de gemiddelde burger ziet. Dat heb ik sterk ervaren. Ik was niet onbekend met het werkveld. Toch kwam ik er pas als raadslid achter hoe weinig ik van de eigen gemeente wist. En wat er al niet gebeurt aan creativiteit, professionaliteit, beleidsontwikkeling enz. om een gemeente als de onze draaiende te houden. Een raad – ik kom daar later op terug – moet proberen daarvoor het goede kader te bieden. Met kader bedoel ik dan de piketpaaltjes voor het speelveld van het college dat als gemeentebestuur optreedt. En piketpaaltjes dan weer in te vullen als beleidsregels, en vooral de begroting. In de begroting komt alles samen wat er nodig is: visie en doelen, beleid en budget. In het verlengde daarvan natuurlijk nog een veelheid aan afspraken, uitgangspunten, richtlijnen etc. Naast kaderstelling en toezicht op de uitvoering van het bestuur heeft de raad dan als derde belangrijke taak nog de volksvertegenwoordiging. Je moet nooit vergeten dat het volk, de burger, je koos, en aan hen verantwoording moet durven afleggen.

2.5 Raad versus college

Die rol van volksvertegenwoordiger is altijd wat lastig te concretiseren. De raad heeft een eigen verantwoordelijkheid. College en raad zijn dus niet twee handen op één buik. Dat is nog versterkt door het dualisme. Maar aan de andere kant moet een raad er wel voor zorgen dat het college als het ware 'dekking' en support krijgt om goed te kunnen besturen. Daar

ligt een verantwoordelijkheid voor zowel coalitie- als oppositiepartijen. Soms vonden fractiegenoten me wel eens wat 'mild' ten opzichte van het college. Dat herken ik wel. Ik heb me bij verschillende dossiers namelijk afgevraagd wat ik zelf in de positie van b.v. wethouder zou doen. Wethouder kan een eenzaam beroep zijn. Uit recent onderzoek (eind 2013) blijkt dat er gemiddeld drie wethouders per week aftreden. Natuurlijk zijn de redenen daarvoor verschillend. Maar ook een raad mag niet lichtvaardig omgaan met collegeleden. Kritiek kan terecht zijn, maar heeft vaak ook iets gemakkelijks in zich: het goed doen is iets anders. Dat had als gevolg dat ik redelijk wilde blijven.

Maar een raadslid is dus ook volksvertegenwoordiger. Ik heb dat voor mezelf altijd vertaald als 'een antenne hebben voor wat er leeft in de samenleving'. Je moet immers weten waar burgers tegenaan lopen, waaraan zij behoefte hebben voordat je zaken regelt of in beleid vastlegt. De valkuil – en ik heb het vaker dan eens zien gebeuren – is dat een raadslid probeert zich populair te maken bij burgers of instellingen door toezeggingen te doen of (onterechte) verwachtingen te wekken. Of om steun te werven voor de eigen partij. Een menselijke verleiding die je niettemin moet weerstaan. Je zit er als raadslid voor het algemeen belang. En dat stijgt uit boven het individueel belang, maar ook boven het partijbelang. Een raadslid moet dus ook een rechte rug hebben om minder welgevallige beslissingen te durven nemen en verantwoorden naar de samenleving. Tegelijkertijd zijn de contacten met de samenleving onmisbaar om te checken of de regels die je ooit zelf mee vaststelde in de praktijk ook goed werken. Het gaat niet om dat er mooie regels zijn, maar dat die regels een hoger doel dienen: nut voor of ordening van de samenleving. Samengevat kom dan op twee rollen van een raadslid in contacten met burgers en instellingen: luisteren en kijken of het beleid dat het college (binnen de kaders van de raad) overkomt, werkt, effect heeft, en tegelijkertijd zonodig leerpunten verzamelen om het beleid bij te stellen. Controle en evaluatie, zou je kunnen zeggen. In feite maakt het daarbij niet uit of je bij een oppositiepartij of bij een coalitiepartij hoort, in beide gevallen gebruik je je antenne om vast te stellen of het beleid werkt, of niet. Dat inzicht of die kennis gebruik je dan weer om te proberen tot verbeteringen te komen.

2.6 Over imago en opoffering

Zulke overwegingen spelen een rol als je bereid bent kandidaat te staan, en – eenmaal gekozen – ook werkelijk in de raad plaats te nemen. Sommige mensen hebben een beeld van politici als mensen die jagen op een mooi baantje, ik noemde dat al eerder. Dat soort zaken 'het pluche' enzovoorts staan buiten de werkelijkheid van waar het om gaat. De vergoeding is niet hoog. Als je ziet wat je ervoor moet doen is het een laag bedrag, waarvan ik gekscherend wel eens heb gezegd dat je nog beter kantoren kunt schoonmaken, ook niets mis mee trouwens. Is ruim 400 euro per maand voldoende als je per week 15 tot 20 uur (of meer) kwijt bent? En waarom krijgt een raadslid een stad verderop vier keer zoveel aan vergoeding, terwijl die naast een baan er toch niet meer tijd in kan steken? Een enorme scheefgroei waarvan ruim tien jaar geleden de commissie-Dijkstal oordeelde dat er met name bij kleine gemeenten een flinke stap gezet moest worden. Maar in 2009 kwam de crisis, en kabinet en kamer hadden niet het lef dit onrecht te verzachten.

En toch en toch en toch: als je het voor het geld doet vind ik dat een foute motivatie. Eind 2013 stonden de media – mede op basis van een onderzoek – bol van artikelen over status en toekomst van het raadslidmaatschap en wethouderschap. Niet overal slaagt men erin zo vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 voldoende gekwalificeerde kandidaten te vinden. En dat is een enorme bedreiging voor de democratie. Het is ook niet altijd leuk. Ik herken wel de verhalen over dagdelen lang slechtgeschreven stukken lezen, urenlang saaie vergaderingen bijwonen, boze burgers aan telefoon of deur, nare mailtjes van mensen die uit verzet elementaire vormen van fatsoen maar even vergeten. Maar dat is maar één kant. Het is ook in de zuivere zin eervol als je het voor de samenleving mag doen.

2.7 Balans zoeken

Ik denk dus – daar ging het over – dat je gemotiveerd moet zijn om in dienst van de samenleving de mooie taak van raadslid op je te nemen. En dat je ook bij tegengas of beledigingen – alles kun je tegenkomen – rustig je werk moet doen op basis van die innerlijke overtuiging. Ook al heb je wel momenten waarop je denkt ‘waarom ben ik zo gek dit te doen of aan te horen?’ is het een vorm van roeping om vol te houden. Het aanzien van raadsleden mag dan niet groot zijn (maar dat geldt ook voor journalisten en autoverkopers), de andere kant is er toch. Je krijgt veel moois terug in de vorm van mooie of boeiende relaties, interessante kennis, en soms ook echt zinvolle producten waaraan jij hebt bijgedragen. En je ervaart ook waardering van burgers.

In 2002 werd ik gekozen tot raadslid, in 2006 opnieuw en werd toen fractievoorzitter, en in 2010 voor de derde keer. Op dat moment had ik wel aarzeling. Ik vind één periode van vier jaar tekort om als raadslid voldoende effectief te kunnen zijn. Je hebt minmaal een periode nodig om alles een keer mee te maken, de vele procedures en spelregels, de mensen te leren kennen, de manier om coalities te sluiten, de manier om zaken in de raad ‘erdoor te krijgen’, in de gaten te krijgen wat een goede relatie met de samenleving is en hoe je die opbouwt, een netwerk van vertrouwde mensen te ontwikkelen enz. Twee periodes vind ik dus zeker nodig. Een derde of meer periodes vergroten het risico dat je minder creatief wordt. (Ik spreek nu in het algemeen, het ligt voor elk individu natuurlijk anders.) Je hebt het allemaal al een keer meegemaakt, je ziet hoe goedlopende zaken door nieuwe mensen weer overhoop worden gehaald, je weet hoe de hazen lopen waar nieuwe mensen dat nog niet hebben ervaren. Tegelijkertijd is nieuw bloed onmisbaar. Dus is het een balans zoeken tussen ervaring behouden, en frisse nieuwe impulsen omarmen. Daar wil ik nog één aspect aan toevoegen. Of je het wilt of niet: politiek beoefenen heeft effect op je zelf, je persoonlijkheid, op hoe je communiceert, op je gedrag. Je moet er altijd op gespist zijn zaken waar te nemen, maar ook helder te maken dat en waarom jouw fractie er soms anders over denkt dan anderen, altijd een antwoord klaar hebben. Dat kan betekenen dat je iets betweterigs over je krijgt. Ik hoop dat ik me daar niet al teveel aan schuldig heb gemaakt. Maar het kan ook in het belang van je persoonlijkheid zijn als je dit werk niet zo lang doet dat je in plaats van politiek actief te zijn politiek *wordt*.

2.8 Woelige periode

Aan het begin van mijn derde periode waren er ingrijpende veranderingen gaande. Allereerst in personele bezetting. Er was al een nieuwe gemeentesecretaris (voorafgegaan door een

interim), negen van de negentien raadsleden waren nieuw, de burgemeester zou met pensioen gaan, twee van de toenmalige college-fractievoorzitters van de coalitiepartijen traden terug, van de drie wethouders bleef alleen Gerrit Jan Veldhoen op zijn post. Er dreigde dus een enorme braindrain. En je moet er niet aan denken wat er was gebeurd als ook Gerrit Jan was verrokken op dat moment. Hij was bestuurlijk de onmisbare schakel die voor continuïteit zorgde. Deze feiten waren natuurlijk nog niet allemaal bekend bij mijn afweging in 2009. Maar ik heb mijn bestuur toen aangegeven dat ik nog niet wist of ik de volle vier jaar opnieuw zou volmaken. Uiteindelijk is dat wel gebeurd. Daar waren – naast de genoemde – ook andere redenen voor.

De coalitiepartner CDA was qua personele bemensing nogal nieuw. Bij de collegevorming had men hard onderhandeld, en heel strak ingezet. De SGP had als derde coalitiepartner ook veel tegenslag in menselijke zin. Daarbij dan nog een geheel nieuwe oppositiepartij ABO, die geen ervaring had, maar ontstaan was uit onvrede met veel zaken, en eenmaal gekozen aan zowat alles probeerde te trekken waar je maar iets van kon vinden. (Op een andere plek maak ik nog wat opmerkingen over de verschillende partijen.) Hier mag de conclusie zijn dat ik het uiteindelijk niet goed vond tussentijds op te stappen. Grappig dat in deze derde periode er ook een aantal dingen waren die ik tot de meest mooie momenten reken van mijn raadslidmaatschap. Dat waren de coalitieonderhandelingen, het afscheid van burgemeester Wim Zielhuis, de selectie van de nieuwe wethouders Albert Kok, Carlo van Dijk en Erris Zandbergen, mijn rol in het aantrekken van Hermen Overweg als interim-brugemeester, en mijn werk als voorzitter van de vertrouwenscommissie die aan de raad het voorstel kon doen om Adriaan Hoogendoorn tot burgemeester van Oldebroek te kiezen. Er valt dus wel degelijk wat te genieten voor een raadslid!

3. Christelijke politiek

3.1 Om te beginnen

Over wat christelijke politiek is, en wat het niet is, bestaan massa's boeken, beschouwingen, artikelen. Ik wil proberen te vertellen hoe ik dit zie en invulde. Het politiek handwerk kent op lokaal niveau niet zoveel momenten waarin de christelijke levensovertuiging direct leidt tot een specifiek 'christelijk' besluit. Maar voordat ik dit concreter maak eerst iets anders. Een goede politieke partij is er voor de hele samenleving, voor alle burgers. De ChristenUnie is dus geen partij van christenen die er primair zit voor de doelgroep christenen. Nee: we zitten er voor alle burgers, gelovigen en ongelovigen, christenen en niet-christenen, laagopgeleiden en hoogopgeleiden, mensen met gouden handen en mensen met witte boorden (sommigen hebben beide), ouderen en jongeren, ondernemers en uitkeringsgerechtigden, enz. Politiek van een christelijke partij moet in mijn ogen idealiter alle burgers tot heil zijn. Tegelijk verrichten christen-politici hun werk wel vanuit een specifieke overtuiging. Die houdt – heel in het kort – in dat de samenleving bestuurd dient te worden tot eer van Hem die de aarde en de mensen schiep. Dat betekent eerbied en respect voor de Schepper en Zijn schepping. Maar ook voor het feit dat er voor mensen een boodschap en perspectief van bevrijding is door het werk van Gods Zoon Jezus Christus. Bevrijding die voor de hele schepping betekenis heeft. Het betekent dat mensen zich moeten

kunnen ontplooiën, dat ze tot hun recht moeten komen, en beschermd moeten worden als dit niet lukt. Vrede, gerechtigheid, barmhartigheid, harmonie: het zijn voluit bijbelse noties die doorwerken in het bestuurlijke en politieke werk. Christelijke politiek heeft er notie van dat het leven niet alleen uit het hier en nu bestaat, maar dat je schakel bent in een langere verantwoordelijkheidsketen. Dat leidt niet tot pessimisme of doemdenken. Er is méér, voor en na ons, en dat stimuleert om bij werk en beslissingen na te denken over wat de gevolgen ervan kunnen zijn voor morgen en de verdere toekomst. Christelijke politiek is dus politiek van hoop en perspectief, terwijl je weet dat je het volkomene zelf in je zittingsperiode, of breder; überhaupt als mens hier op aarde niet zult meemaken. Overigens: politici die deze visie niet delen ontkomen er niet aan hun eigen visie er tegenover te stellen, ook al wordt dit wel eens ontkend.

3.2 Elke partij hanteert waarden

Een oud discussiepunt, dat niet zelden als verwijt wordt gehanteerd, is in hoeverre een christelijke partij met godsdienstige overtuigingen de vrijheid van anderen mag inperken. Daarbij lijkt het me eerlijk aan te geven dat vrijwel elke politiek partij vanuit een intrinsieke opvatting over leven, individuele positiekeuzen enzovoorts handelt. Dat is aan te wijzen binnen het liberale gedachtengoed (VVD), of het libertijnse ('66), maar ook bij een sociaal-democratische partij (PvdA, SP). In 2012 wees een vooraanstaande GroenLinkser erop dat haar partij meedobbert met de heersende 'seculiere trend' van nieuwe onverdraagzaamheid. En in 2013 wilde een denktank van de PvdA dat de partij meer op het kompas van waarden ging varen. Die verschillen in visie zijn op zichzelf normaal, niet bij voorbaat ongezond, integendeel. En het geeft ook werkelijk profiel aan de verschillende partijen. Soms vind je vanuit verschillende mens- of maatschappijvisies elkaar toch als partner in praktische zaken. Tenslotte ligt naastenliefde praktisch gezien dichtbij solidariteit, om niet meer te noemen.

Maar me beperkend tot christelijke politiek is het te verdedigen dat goede bijbelse uitgangspunten doorwerken in beleid of besluiten, zolang deze de burgers in hun persoonlijke levenssfeer maar niet op een oneigenlijke manier beknotten. Een bekend voorbeeld waarin dat duidelijk wordt is handhaving van de zondagsrust. Voor de meeste christenen is dat nog altijd een grote wens: rusten van je wekelijks arbeid, en elkaar opzoeken in de geloofsgemeenschap, op adem komen in culturele zin. De zondagswet ondersteunt dan ook dat die rust desnoods afgedwongen kan worden door geluidsoverlast c.a. tijdens kerkdiensten te weren of te beperken. Je vindt het ook terug in een onderwerp als winkelsluiting, of de openstelling van het zwembad op zondag. Voor het eerste hebben de ondernemers in onze gemeente amper belangstelling. Bij het tweede heeft de landelijke wetgever bepaald dat een zwembad niet volledig gesloten mag worden. Op deze en een paar andere voorbeelden ga ik nu wat dieper in.

3.3 Uitgangspunten en afwegingen

Meer dan eens kwam de vraag naar ons toe: hoe staan jullie tegenover de zondag in het overheidsbeleid? In een antwoord daarop trek ik een paar lijnen. De zondag vinden we zoals ik al noemde een groot goed. Het is een dag die God heeft gegeven aan de mens om op adem te komen, afstand te nemen van de reguliere werkzaamheden, en terug te veren. Voor rust, ontspanning, bezinning. Dus geen 24-uurs-economie. Dat is goed voor alle mensen,

ook voor niet-christenen, hoewel deze daar mogelijk een ander invulling aan geven dan christenen. Gelukkig kan dat in ons land, want er is scheiding tussen kerk en staat. En in onze visie moet de overheid geen onnodige beperkingen opleggen aan andersdenkenden. Wij willen daarom in onze politiek ruimte laten voor particuliere initiatieven voor zondagsbesteding. Daarbij zien wij twee soorten beperkingen.

In de publieke ruimte (zeg maar: 'op straat') proberen we het karakter van de zondag recht te doen. Dat houdt in dat we bijvoorbeeld geen voorstander zijn van manifestaties, markten, winkelopstelling e.d. op zondag. Particuliere instellingen die een buurthuis, sportvoorziening e.d. in stand houden hebben daarvoor als zij dat willen wel ruimte, uiteraard binnen de kaders van de wet. Tegenover de bescherming biedende zondagswet staat bijvoorbeeld de wettelijk bepaling dat een gemeentelijk zwembad niet voor honderd procent gesloten mag worden (als je dat zou willen). Het vraagt wijsheid daar goed mee om te gaan. Een principiële heldere stellingname moet in een rechtstaat altijd oog houden voor balans met andere benaderingen en belevingen. Nederlands kracht lag altijd in tolerantie ten aanzien van minderheden. Dat vraagt om zuivere argumenten en dialoog. Maar het kan dus inhouden dat een raadsmeerderheid iets beslist dat een minderheid moet accepteren. Dat gebeurde bijvoorbeeld enkele jaren geleden bij het onderwerp urnenmuur. Dat is een democratische beslissing, daarbij moet je je vervolgens ook neerleggen als je het er niet mee eens zou zijn.

Een tweede afweging is die waarin de overheid als werkgever verantwoordelijkheid heeft. De ChristenUnie-fractie zal daarom activiteiten op zondag waarvoor gemeentelijk personeel moet werken niet steunen (uitzonderingen daargelaten waartoe het noodzaak betreft, b.v. gelet op de openbare orde). Wij vinden overigens dat hiermee de vrijheid van andersdenkenden in praktische zin niet of nauwelijks wordt beperkt. Er zijn immers erg veel sportieve en toeristische mogelijkheden in eigen of directe omgeving waarvan burgers die dat wensen gebruik kunnen maken. Wij menen dat een christelijke overheid hiermee optimaal recht doet aan alle burgers, en toch ook de eigen principes en verantwoordelijkheden eerlijk en helder recht doet.

3.4 Specifieke onderwerpen

3.4.1 Het zwembad

Voor een gemeente als de onze zijn er bij dit onderwerp twee soorten overwegingen. De eerste is dat die openstelling recht doet aan mensen die toch wel graag op zondag willen zwemmen: die ruimte is er dus. Tegelijkertijd zijn de college- en raadsmeerderheden tot nu toe van mening dat je dit idealiter niet uit zou moeten breiden, ook al omdat gemeentelijk (zwembad)personeel dan op zondag moet werken. Niet iedereen deelt deze benadering. Dat mag. Maar het is democratisch verantwoord als zo'n balans wordt nagestreefd. Want dat is het toch: een balans, maar ook een beetje een compromis. Zoals toen er discussie was over zwemlessen op zondag. Er was een wachtlijst voor zwemlessen, en de oppositiepartijen wilden dat die op zondag zou worden ingehaald. Mijn fractie heeft daarin – samen met met SGP en CDA – het college gesteund dat aantoonde dat

dit niet nodig was, en de wachtlijsten op een andere verantwoorde manier konden worden weggewerkt.

3.4.2 Landmachtdagen

Nog een ander voorbeeld betreft de bekende open dagen van de Koninklijke Landmacht. In 2009 zouden die in Wezep worden gehouden, en wel op een vrijdag, zaterdag en zondag. Er waren heel goede redenen (niet alleen vanuit zondagsrust geredeneerd, maar ook vanuit het oogpunt openbare orde en veiligheid) om daarin te sturen. Dat hebben we gedaan. Uiteindelijk is de zondag ingeruild voor nog een extra zaterdag. Daarbij heeft de toenmalige minister van Defensie Eimert van Middelkoop zeker een rol gespeeld, evenals de toenmalige burgemeester Zielhuis, portefeuillehouder voor openbare orde en veiligheid. Maar het geeft ook aan hoe verzet vanuit christelijke politiek op verantwoorde wijze het karakter van de rustdag kan beschermen.

3.4.3 Urnenmuur

Voor mij persoonlijk was er echter nog een voorbeeld waarin christelijke principes en uitgangspunten een rol speelden in de besluitvorming. En dat betrof het terugkerende verzoek uit de samenleving om op de Begraafplaats een urnenmuur te creëren. Ik focus nu alleen op de interne afwegingen binnen onze fractie. Veel christenen hebben op de bijbel gefundeerde bezwaren tegen lijkverbranding in plaats van begraven. Ik werk die motieven nu niet uit, maar ze verklaren waarom er met name bij de SGP, maar ook binnen de ChristenUnie moeite bestond met deze wens. In mijn eerste zittingsperiode werd ik als kersvers raadslid meteen met dit vraagstuk geconfronteerd. Binnen de fractie bleken er in feite drie benaderingen te bestaan: aan 'rechterzijde' de benadering dat een principiële verzet ertegen gerechtvaardigd was, omdat bijvoorbeeld historisch gezien de moederpartijen van de ChristenUnie (GPV en RPF) ooit tegen de bouw van crematoria waren. Aan de 'linkerzijde' mijn persoonlijke opvatting dat het niet om crematie in onze gemeente ging, maar om het plaatsen van de as van dierbaren die elders waren gecremeerd. Tussen beide meningen waren er nog enkele fractiecollegae die weliswaar persoonlijk het principiële bezwaar ook niet direct wilden hanteren, maar die vooral rekening wilden houden met hoe de achterban en de samenleving het standpunt van de fractie zou beoordelen. Als je net in een fractie stapt met een duidelijk christelijke signatuur voelt het niet goed om direct al als eenling een van de fractie afwijkend standpunt uit te dragen, zeker niet op een principiële onderwerp als dit. Ik heb toen dus gezegd er vrede mee te hebben dat we als fractie één lijn zouden trekken, namelijk tegen de oprichting van de urnenmuur stemmen.

Het duurde echter niet lang voordat het onderwerp weer op de agenda stond, kort na de verkiezingen in 2006, nu in mijn tweede zittingsperiode. Opnieuw bogen we ons als fractie over de ins- and outs. Ik had daarvoor ook een uitgebreide discussienota geschreven met alle argumenten naast elkaar en verkenning van diverse aspecten. Landelijke wetgeving had al het beschikbaar stellen van een strooiveld voor as afgedwongen, en in het bestaande lokale beleid was het ook mogelijk een urn in een graf te begraven. Collega Inge de Vries en ik verdedigden dus het standpunt dat met de aanleg van een urnenmuur er geen principiële wissel werd genomen: er waren immers al twee varianten van as 'aanbieden', namelijk verstrooien, en de urn in een graf plaatsen. Een muur zou alleen het aantal varianten

uitbreiden. Uiteindelijk besloten we als fractiegenoten elkaar in geweten niet te binden. Ik vond het waardevol dat ik als fractievoorzitter in de raad de beide standpunten mocht verwoorden. Mooi dat dit door de andere partijen met respect werd ontvangen, hoewel de SGP het natuurlijk wel jammer vond.

3.4.4 Prostitutievrije gemeente

In feite is dit niet puur een onderwerp dat (alleen) bij christelijke partijen thuishoort. Natuurlijk hebben christenen op grond van de bijbel een duidelijke opvatting over de verwerpelijkheid van prostitutie. Maar na gezwalk in de landelijke politiek is de laatste tijd het inzicht bij veel meer partijen doorgebroken dat er rond dit verschijnsel en het vak van prostituee heel veel gebeurt dat tegen de waardigheid van het menselijk bestaan en het recht ingaat. Moderne slavenhandel (vrouwen met smoesjes over een baan als kapster bijvoorbeeld hierheen lokken), vrijheidsberoving, drugshandel en -gebruik, criminaliteit, corruptie en annexe minder frisse zaken.

In de raad van 6 maart 2014 dienden we hiervoor samen met de SGP een 'motie vreemd aan de orde van de dag' in die erop was gericht om van Oldebroek een prostitutievrije gemeente te maken. Natuurlijk kunnen wij prostitutie niet uitbannen, zoals enkelen ons voor de voeten wierpen. We wilden echter vooral een statement afgeven dat Oldebroek zich verzet tegen mensenhandel en vrouwenmisbruik. Een wetsontwerp dat binnenkort in de Eerste Kamer wordt behandeld dwingt gemeenten om hun prostitutiebeleid meer regionaal af te stemmen. De beide fracties vonden dit een goed moment om juist voorafgaande daaraan duidelijk positie te kiezen door een nuloptie voor bordelen en seksinrichtingen in te voeren. Dat kan namelijk nu niet, maar straks wel. Het statement was bedoeld als steun in de rug voor misbruikte vrouwen, en om op te komen voor de integriteit van het menselijk lichaam. 'Daarmee laten we ook onze vrouwen en meisjes weten dat lichamelijke en geestelijke integriteit een grondrecht is' zeiden we. Want de cijfers laten zien dat er ook in Nedeland een schrikbarend lage moraal is waar het betreft intimidatie, seksuele toespelingen enz. in organisaties en bedrijven. Slecht één fractie, de ABO, kwam met een echt inhoudelijk bezwaar tegen de nuloptie; ze was blij dat prostitutie gelegaliseerd is, had wel sympathie voor het doel van de motie, maar vreesde dat daardoor het verschijnsel in de illegaliteit zou verdwijnen. Dat is een terecht aandachtspunt. Maar uit vele internationale en landelijke onderzoeken blijkt naar onze mening juist dat dat niet gebeurt. De andere partijen vonden het niet het goede moment (PvdA), vonden dat het nu geen probleem was (het CDA zou de motie over 1 of 2 jaar misschien wel steunen). Ook waren er die vonden dat je dan ook wel een motie over b.v. misstanden in de transportsector of over mishandelde dieren (notabene!) kon indienen. Enkelen vonden dat het niet uitvoerbaar was, of de vrouwen in kwestie geen hulp bood. Ook dat is een terecht aandachtspunt, maar de onderzoeksrapporten laten juist zien dat de betreffende vrouwen er wel mee gediend zijn. Het verschil in standpunt mag er zijn. Wel vonden we het jammer dat op één uitzondering na er vooral formele bezwaren werden gehanteerd, en de raad niet eendrachtig dit signaal wilde afgeven. We besloten onze bijdrage met de oproep: sta op tegen het onrecht! Waarom wachten als we zelf een daad kunnen stellen?' De motie werd aangenomen met 10 tegen 8 stemmen.

3.5 Ontwikkelingen gaan door

Toch zijn dit geen statische zaken. Politieke besluitvorming drijft niet alleen op wie er op enig moment in de raad zit, maar daarachter voor een groot deel ook op de wensen van de bevolking in diezelfde tijd. De bevolking in onze gemeente is overwegend behoudend en christelijk van levensoriëntatie. Maar ook onder christenen kom je – in toenemende mate zelfs – veranderingen tegen. Niet alleen in de traditionele zin tussen orthodox en vrijzinnig, maar ook wat betreft het lezen (begrijpen, uitleggen) van de bijbel in deze tijd en het toepassen van de boodschap daarin in het persoonlijk leven nu. Eind 2013 kwam er een film uit van Geert-Jan Lassche over schaatsers op o.a. de noordwest-Veluwe. Centraal stond daarin de vraag hoe men omging met de relatie tussen zondagsrust en het meedoen aan de Elfstedentocht als die op een zondag mocht worden gereden. Nu blijf ik af van de integriteit van gefilmde personen en hun overtuigingen die daarin naar voren kwamen. Maar als christenen vinden dat werk en sport op zondag niet goed zijn, doch voor zichzelf een uitzondering maken als het om zo'n bijzonder evenement gaat verzwakt dat wel de christelijke overtuigingskracht om de zondagsrust te verdedigen. Misschien vindt iemand dit wel een zware vergelijking, dat klopt ook. Individuele keuzen zijn nog wat anders dan algemeen gedragen opvattingen. Maar dit voorbeeld is met vele andere uit te breiden. Zeker de nieuwe generatie christenen ziet, beleeft en gebruikt de zondag anders dan voorgaande. Hiermee wil ik er aandacht voor vragen dat veranderende opvatting over de zondag niet exclusief 'van buiten' komen, maar evengoed vanuit de christelijke gemeenschap zelf. Het is eerlijk dat te onderkennen en te benoemen, en ook om mee te wegen naar de toekomst. Christelijke partijen moeten daarover concreet en duidelijk zijn in hun verkiezingsprogramma.

3.6 Persoonlijke overtuiging noodzaak

Voor christelijke politiek is het dus noodzakelijk dat je vanuit je uitgangspunten en besef van wat politiek is, kan of moet zijn, aan de slag gaat. Daaraan vooraf gaat wie je zelf bent, als mens, als burger, en in mijn geval dus ook als christen. Wie voor de samenleving aan de slag gaat moet immers eerst eerlijk in de spiegel kijken: ben ik voldoende gemotiveerd, maar ook: heb ik het hart op de goede plaats voor mijn dorp? In een inspirerend betoog dat Arie Slob voor fractie en bestuur begin dit jaar hield stelde hij vier woorden op de voorgrond: liefde, idealen, overgave en verwachting. Die eerste was een beetje een verrassing: hou je van de gemeente waarin je woont? Een even ontdekkende als essentiële vraag. Je kunt het raadswerk nooit als een willekeurige klus zien, je kunt de eigen samenleving het beste dienen door allereerst er een goed gevoel bij te hebben, er een klik mee te hebben. Voor mij valt dat samen met liefde voor Gods schepping, en de geschapen mens in het algemeen. Dat is de eerste stap naar wat daarna volgt: denk na over je idealen, wat je zou willen veranderen, wat je zou willen bereiken, waar jij je persoonlijk sterk voor wilt maken. Daarna moet je het ook overgeven, zeker als christen: in de verwachting dat het slagen, het resultaat bereiken niet alleen van jou afhankelijk is. En ook als het niet direct lukt, tegenzit, of maar niet van de grond lijkt te komen toch volhouden omdat je verwacht dat het uiteindelijk toch moet kunnen lukken. Dit lijken mij hele inspirerende woorden, niet alleen voor raadsleden van mijn partij.

4. Partijen en fracties

4.1 Kleuren, stijlen, verschillen

Het politiek bedrijf is een wat vreemd bedrijf. Het is immers gebaseerd op mensen die vinden dat de samenleving beter uit is met hen, beter dan met anderen. Zeker: dat heeft een hele goede kant: het legt visies en idealen bloot waarvoor je als burger kunt kiezen (of niet). Maar dit gegeven werkt enorm door in de manier waarop fracties en raadsleden vervolgens opereren, vooral in het openbare gebeuren. Dit zie je vooral in de raadsvergadering: ieder houdt een bijdrage waaruit moet blijken dat haar of zijn fractie het bij het juiste eind heeft. In die zin levert dat dan ook bijna nooit een echt debat op. Als je er namelijk alleen maar staat om de ander te overtroeven met jouw zienswijze en standpunt, dan is er geen sprake van een echt debat, laat staan van een dialoog. Op basis van ervaring ben ik dan ook van mening dat voor draagvlak voor een bepaalde aanpak, samen met anderen sterk staan om iets goeds voor de samenleving te doen, iets anders nodig is. Namelijk het investeren in persoonlijke contacten. In wandelgangen ontdek je vaak eerder hoe mensen denken, wat zij in feite willen, waar hun grenzen liggen, en of dat gemeenschappelijkheden oplevert. Dit heeft niets met achterkamertjespolitiek te maken, wat vaak volledig ten onrechte wordt geroepen. Dat heeft wel te maken met gezond verstand, constructief werken, verbindingen maken, respect, en het vertrouwen dat die ander ook het goede voor de samenleving wil. In het openbare optreden zie of merk je dat meestal niet terug, en dat is heel jammer. Ik heb nog nooit een raadslid horen zeggen: "Voorzitter, mijn fractie wilde eerst linksaf, maar nu wij fracties x en y hebben beluisterd overtuigen zij ons wel dat rechtsaf toch beter is". Alsof iedere fractie het exclusieve recht heeft op de waarheid. Een burger met normale intelligentie zal dat doorzien.

In mijn derde zittingsperiode (2010 tot en met 2014) is er meer 'reuring' geweest dan voorheen. Niet alleen de raad werd bijna voor de helft vernieuwd, ook kwam er een nieuwe partij, de ABO, en een vrijwel compleet ander CDA naar inhoud, personele bezetting en aanpak. Nieuwe mensen hebben het voordeel dat ze fris binnenkomen, voor nieuwe impulsen kunnen zorgen. Het hangt er wel van af hoe zij dat doen, naar inhoud en stijl. In een aantal wensen van ABO en CDA herkenden ook de zittende partijen (oppositie en coalitie) zich wel, omdat ook zij natuurlijk niet stil stonden in het denken en het volgen van de ontwikkelingen. Maar eerlijk is eerlijk: de komst van ABO en een ander CDA zorgde ook voor versterkende impulsen, die eer komt hen toe.

De nieuwe mensen van het CDA wilden een breuk met de CDA-politiek van het verleden. De ABO was opgekomen uit onvrede met veel zaken uit wat zij noemde 'de oude politiek'. Om dit aan te tonen nam zij stelling in bestaande dossiers, maar maakte helaas daarbij ook veel zaken verdacht die dat niet waren. Met name ABO bracht zonder onderbouwing en bewijs zelfs de integriteit van bepaalde personen in twijfel. Dat zette kwaad bloed bij velen in en buiten de raad. Het maakte het – zeker in de begintijd – ook moeilijk de partij serieus te nemen, omdat zij zo vaak de plank missloeg. Dat zorgde zacht gezegd niet voor een constructieve welwillendheid bij de overige fracties in de raad. Het gevolg was ook dat veel bestaande procedures, beproefd en goed werkend, in discussie werden gebracht. En dat er in

deze bestuursperiode erg veel tijd is gaan zitten in wat ik maar even noem 'gedoe': gesteggel over procedures, elkaar in de media afrekenen op uitspraken, enz. Ik wil hier niet te lang bij stilstaan, maar heb dit erg betreurd omdat je daarmee het verkeerde beeld dat sommige mensen van politiek en de raad hebben bevestigd, namelijk dat raadsleden vooral druk zijn met elkaar in plaats van met de samenleving. Daar komt bij dat veel procedurele veranderingen geen verbeteringen brachten. Je kunt een structuur veranderen, maar het gedrag van mensen daarbinnen is bepalend. Mensen moeten zich houden aan wat met een structuur is beoogd. Daarom – het komt op andere plekken ook aan de orde – is het investeren in een goede cultuur veel en veel belangrijker. Dan wordt ook duidelijk of mensen echt samen iets willen opbouwen, dan wel zich niet willen binden om zo de politieke handen vrij te houden. Alfabetisch loop ik de fracties even langs, de eigen fractie als laatste.

4.2 De onbalans van de ABO

Ik besteed extra aandacht aan de ABO omdat het een nieuwe partij betreft. Maar eigenlijk meer nog omdat de komst van ABO past in de veranderingen die optreden in het klassieke denken over politiek, partijvorming, en de relatie met de samenleving. Het past in een trend die je ook ziet in de opkomst van leefbaarheidspartijen. De SP kwam er goeddeels uit verzet tegen de politiek van de PvdA die men te weinig socialistisch, en misschien teveel salonpolitiek vond bedrijven. Iemand als Pim Fortuyn gooide zijn eigen steen in de vijver. Het is dus niet zo vreemd dat er ook in Oldebroek een typische lokale partij bij kwam. Wel met enigszins herkenbare trekken als die van de SP, maar toch met een eigen lokaal karakter en profiel. Een aantal zaken (zie hierna) passen precies in de analyses over lokale partijen, andere zaken ook weer niet. Maar als je de argumenten leest van mensen die na jaren in een gevestigde partij actief te zijn geweest overstappen naar een lokale partij, dan gaat het vaak over zich onvoldoende daarin te herkennen, er zelf geen rol meer in te kunnen hebben spelen, ervaren 'starheid' of sleur, simpelweg eruit te zijn gezet, enz. Daarbij verschilt uiteraard elke situatie. Soms gaat het simpelweg om ego's die aan hun eigen carrière werken, soms loopt men vast in menselijke verhoudingen, of deelt men gewoon de koers niet meer. Ik denk dat de komst van ABO meer is dan ongenoegen over een bestaande politiek, maar ook te maken heeft met de trend dat mensen zich veel minder dan voorheen binden aan vaste structuren. In plaats daarvan kiezen zij dan op basis van een bepaalde kwestie die op dat moment speelt, of – ook heel belangrijk – voor bepaalde personen die bij hen goed 'overkomen'. De complexiteit van de samenleving maakt het ook moeilijker om helder uit te leggen waarom bepaalde besluiten worden genomen. Sommige mensen nemen dan gemakkelijk stelling tegen besluiten die ze wel snappen maar waarmee ze het niet eens zijn, en waarvan ze de ratio vaak ook niet kunnen doorzien (of er geen zin in hebben zich daarin te verdiepen). In het programma van een lokale partij komt dat vaak terug: niet zozeer een doordachte visie op overheid en samenleving, maar meer een bundeling van speerpunten. Geen vast construct, maar herkenbare actiepunten, liefst vandaag nog aan te pakken. Zo begon ook ABO, maar het nieuwe verkiezingsprogramma laat verandering zien en dat is goed.

De komst van ABO kwam met nogal wat lawaai. En het mag gezegd: in het begin ook wel met humor. Zo ontvingen o.a. de college- en raadsleden een echt geboortekaartje waarin met blijdschap werd verteld dat ABO was geboren, compleet met zo'n rose strikje. Ook in de raad

klonken er ineens andere geluiden en vooral krachtige uitingen. Bijna alles waar de ABO op reageerde werd door deze partij benoemd met kwalificaties als bizar, ongeloofwaardig, triest beleid, men was verbijsterd, wie bedenkt zoiets? van de gekke, waanzinnig, moet je niet willen. En dat alles vaak nog versterkt met woorden als absoluut of volstrekt (dus voorstellen van het college waren dan b.v. niet gewoon waanzinnig, maar volstrekt waanzinnig). Soms bracht 'dit beleid ons naar de afgrond'. Vluchtten de raadsleden van VVD, PvdA, SGP, ChristenUnie en CDA bij dergelijke onheilstijdingen de zaal uit? Nee, zij gingen rustig door met hun werk. Deze bewoordingen werden vooral gebezigd door fractievoorzitter Ronald Gerard. Hij begon in eerste termijn, maar later nam Huub Verberk, tweede man van de fractie, het vrijwel helemaal over. De grimmigheid was er vooral in de begintijd, bij sommige zaken waarvoor men zich in het bijzonder sterk maakte. Vooral de PvdA werd slachtoffer van deze nieuwe beweging, want met name daaruit kwamen veel ABO-betrokkenen en -kiezers. In de recente verkiezingsstrijd kwam deze grimmigheid weer royaal opzetten. Ja en dan natuurlijk die voorzitter die in een bos woonde en van daaruit partij en samenleving voorzag van veel tekst en onrust: Jan Kaiser. Toen deze bij het dossier De Barga (motorcross) wel moedig maar naar het partijoordeel niet wijs positie koos moest hij wijken voor de fractie, op zichzelf een gezonde beweging. Maar het is weer goed gekomen tussen Jan en Huub, en in de verkiezingsstrijd kwamen er weer nieuwe geluiden uit het bos. De visie van Jan B. was destijds plezierig helder: "onze oppositie is erop gericht de coalitie naar huis te sturen en dat doen we met alle ons binnen de wet en het fatsoen ter beschikking staande middelen" (citaat van 10 juli 2012). Natuurlijk met een eigen opvatting van ABO over wat fatsoen is, toch weet je wel waar je dan aan toe bent.

Maar er is iets belangrijkers te vertellen over ABO. Deze partij Algemeen Belang Oldebroek is ontstaan uit een aantal burgers die royaal onvrede hadden met de bestaande politiek. In hun midden veel mensen – waaronder enkele ondernemers – die teleurgesteld waren en zijn in besluiten van colleges, geen vergunning ergens voor kregen, geërgerd waren door lange procedures, geen oplossing voor hun probleem enzovoorts. Laat ik eerst zeggen dat naar mijn mening deze partij niet overtuigend nodig was, omdat ook bestaande partijen gemakkelijk 'onderdak' konden bieden voor hun kritiek en idealen. Toch respecteerde ik het dat de ABO-mensen niet bij de pakken neer gingen zitten maar aanpakten en werk maakten van hun wensen tot verbetering. Uiteraard speelden daarmee ook enkele markante karakters een rol, met name de genoemde eerste voorzitter Jan Kaiser en huisarts Huub Verberk, maar daarachter ook derde man André Boer. In die zin waardeer ik ABO evenzeer als elke andere partij. Zij vertolkten wat onder degenen die hen kozen leefde. Dat is goed voor het debat met andere partijen. ABO legde de vinger bij zaken die naar mijn mening te vaak ten onrechte verdacht werden gemaakt. Maar ze had daarbij wel de functie van de bekende horzel, en dat houdt scherp.

ABO liep en loopt daarbij wel enkele risico's. De eerste is dat je een groep malcontenten vormt, en dat is niet altijd een goede basis voor een constructief en duurzaam bestuur. Je bestuurt een samenleving niet met alleen maar tegen bomenkap te zijn, en tegen elk budget voor een onderzoek dat is bedoeld steun te geven aan het ontwikkelen van nieuw beleid. ABO lag vrijwel over de hele breedte dwars, was vooral tegen geld uitgeven, maar kwam daarbij veel te weinig toe aan constructief bestuur. Daarin ligt een tweede risico: als ABO zo

autark en grillig blijft opereren loopt ze een paar risico's die in zekere zin vergelijkbaar zijn met wat politicoloog André Krouwel en passant behandelde onder de typering 'balkanisering van de gemeentepolitiek' (De Stentor, 25 februari 2014, en enkele columns in VNG-magazine deze maanden). Een partij, een fractie moet een bepaalde hechtheid en herkenbaarheid hebben, maar ook een zekere consistentie, constructiviteit en betrouwbaarheid zodat anderen ermee durven samen te werken. Meer openstaan voor anderen, meer bereidheid om samen met anderen tot meer draagvlak te komen, dat is belangrijk voor een partij als die duurzaam wil meebouwen aan een betere samenleving. ABO moete ook beter met kritiek leren omgaan, en niet te snel de Calimero-houding aannemen als anderen kritisch zijn. Krouwel schetst de risico's van sterke persoonlijkheden die in de weg kunnen staan van de bestuurbaarheid. In lokale partijen komt het grootste aantal wethouders voor dat vroegtijdig opstapt. Maar juist politici moeten kunnen verbinden, zorgdragen voor goede persoonlijke verhoudingen. Dat wordt steeds belangrijker. Niet alles wat als kwetsbare elementen uit het onderzoek van Krouwel wordt genoemd gaat op voor ABO. Zo kun je ABO niet beschuldigen van belangenbehartiging. Maar ze loopt wel risico's met vormen van cliëntelisme, als tegen burgers met een probleem wordt gezegd; 'laat ons maar als uw belangenbehartiger optreden, wij zullen proberen uw zaak op te lossen'. Dat past bij een actiegroep, niet bij een volksvertegenwoordiger. Weliswaar werd dit cliëntelisme vooral uitgevoerd door de 'buitendienst' van de ABO (Jan Kaiser), maar deze is en was in woord en daad zo verweven met de partij dat je dat niet kunt scheiden van de ABO-tactiek. De fractie heeft zich daar ook nooit van gedistantieerd.

Ineens met 3 zetels in de raad, dus werd ABO in 2010 betrokken in de verkenningen voor een nieuw college. ABO heeft dit afgehouden. Ik kon me dat heel goed voorstellen; het is wel riskant als je zonder enige politieke of bestuurlijke ervaring ineens het roer in handen zou nemen. Het aanbod van de andere beoogde coalitiepartijen SGP en ChristenUnie was echter serieus en open: kunnen we elkaar vinden op een coalitieprogramma? De voorwaarden die ABO stelde waren echter nogal fors: om echt te breken met 'de oude politiek' zouden twee in hun ogen bepalende personages het veld moeten ruimen, namelijk Gerrit Jan Veldhoen en Ton van Leijen. Ik moet zeggen dat ik daar erg om gelachen heb (niet zichtbaar op dat moment). Niet alleen omdat het te simpel is om te denken dat je de lijsttrekker/wethouder en fractievoorzitter van een partij die als grootste zoveel steun van de samenleving heeft af te serveren, maar ook om de macht die mij kennelijk werd toegedacht. Ik vermoed dat deze 'angst' inmiddels wel andere vormen heeft aangenomen. Maar het tekent het politieke klimaat destijds. De ingeboren afkeer van wat de ABO-mensen als 'oude politiek' zagen is altijd hun handelsmerk gebleven. Voeg daarbij hun al genoemde enorm onafhankelijke opstelling en de geringe bereidheid tot samenwerking of compromissen, en dan is het resultaat dat er bij anderen ook weinig vertrouwen is in een goede samenwerking. Ik zie dat zoals hierboven aangegeven als een van de grondfouten van de ABO: geen gezonde basis te hebben opgebouwd waarop er bij anderen – raadsleden, collegeleden, naar ik aanneem ook ambtenaren – vertrouwen ontstond dat je uiteindelijk bestuurlijke stabiliteit zou kunnen bereiken met deze partij. Ergens tegen zijn mag, moet soms, maar iets tot stand brengen is belangrijker, nodiger, maar vaak ook moeilijker. Als de ABO originals echt iets voor de samenleving willen betekenen dan zullen zij meer moeten investeren in afstemming, samenwerking, en dan op een manier die vertrouwen wekt. Van breken naar bouwen.

Mochten zij wat de uitslag van de verkiezingen betreft in aanmerking komen voor een coalitie, dan zal blijken of zij die verantwoordelijkheid aandurven, bereid zijn samen met anderen een constructieve coalitie op te zetten (compromissen zijn dan onvermijdbaar). Da is minimaal nodig om partners te kunnen vinden die het om deze reden met hen aandurven.

4.3 De gezichten van het CDA

Op een andere plek heb ik hier al iets over geschreven. We begonnen samen met het CDA en de SGP als coalitiepartners. De CDA-fractie was met name in de nieuwe personen van Arjan Dickhof en Jules van der Weerd fors begonnen; beiden brachten ook inhoudelijke knowhow in met name op het vlak van ruimtelijke ordening c.a. Zoals eerder vermeld begon men lopende deze periode onvrede te krijgen over de wijze waarop hun Wethouder – Nicolet Hoorn – opereerde, zij zou onvoldoende de wensen van de fractie in haar beleid verwerken. Dat ging zover dat de fractie het vertrouwen in haar opzegde, en zij haar ontslag moest indienen. Dat is slecht voor het gemeentebestuur: tijdens de rit een breuk, waar er door andere oorzaken al personele wisselingen waren om niet-politieke redenen. Dat werd de CDA-fractie door alle andere fracties in de raad dan ook zeer kwalijk genomen. Toen SGP en ChristenUnie als coalitiepartners nog lang hadden geprobeerd het CDA tot een vorm van verontschuldiging te brengen stond ook hen geen andere weg open dan tijdens een schorsing het vertrouwen op te zeggen. Er ontstond een nieuwe balans binnen de coalitie, maar ook tussen coalitie en oppositie. Via sonderingsgesprekken hebben we als fracties van SGP en ChristenUnie geprobeerd de situatie op een realistische wijze door te spreken met alle fracties. Niettemin kwam het CDA in een oppositierol samen met de ABO en bood verhoogd tegenwerk tegen het college en de coalitiepartijen. Tegenwerk leverden de PvdA en de VVD ook wel, maar op een meer constructieve wijze, waarmee ik bedoel dat het bij laatstgenoemde fracties primair om de zaken ging, en er geen beschadigingsacties tegen college of leden ervan werden gevoerd. Er is intern in het CDA kennelijk fors geëvalueerd, want bij de samenstelling van de nieuwe kandidatenlijst eind 2013 bleek geen van de drie raadsleden terug te komen. Wel was er verbazing alom toen begin 2014 bleek dat Jules van der Weerd kandidaat stond voor de ABO. Hij begon geen eenmansfractie, maar bleef in de CDA-fractie zitten. Deze partij wilde er niet teveel gedoe van maken (blijkens een tekst op de website) en velen konden zich dat natuurlijk goed voorstellen. Maar een overstap op deze manier schaadt toch het aanzien van de politiek. Onwillekeurig denk je dan weer aan het hardnekkige gerucht dat rondging aan het begin van deze zittingstermijn: ABO zou toen samen met het CDA een poging hebben gedaan om buiten de grootste partij ChristenUnie om een coalitie te vormen. De SGP zou daarvoor zijn benaderd maar deze partij vond dat verkeerd en ging er niet op in. Ik zou hier niet op terug zijn gekomen als ABO niet in februari van dit jaar in een locouitzending vertelde dat het CDA positief stond tegenover een lijstverbinding met ABO. Het tekent een ander CDA dan nu klaar staat, en maakt duidelijk waarom het CDA met een complete nieuwe ploeg onder leiding van Harold Zoet en het eveneens vertrouwde gezicht van Chris Spijkerboer de verkiezingen in ging. Alles overwegende is het goed dat het CDA een volledig nieuwe start maakt.

Er zijn mensen die denken dat personen van de ChristenUnie en het CDA per definitie een hekel aan elkaar hebben. En die misschien het aanhalen van voorgaande feiten als bewijs daarvan zien. Toch is dat absoluut onjuist. Voor mezelf sprekend zie ik achter het CDA een

waarden- en normengemeenschap waarvan velen verwant zijn aan die van ons. Het is waar dat in de visies en het handwerk van de politiek er verschillen zijn. Daarbij formuleert en hanteert naar mijn waarneming de ChristenUnie meer uitgesproken principiële uitgangspunten. Ze heeft ook een homogener achterban. De eer van God en de zorg voor Zijn schepping wordt meer herkenbaar benoemd. ChristenUniemensen willen graag uit eerbied voor de Schepper en dankbaar voor het werk van Jezus de Christus aan de slag, zonder zich principieel af te zetten tegen andere christenen in welke partij dan ook. Het CDA is landelijk gezien op zoek naar een nieuw profiel, en dat maakt het lastig, want binnen deze partij tekenen zich steeds meer stromingen af. In 2013 riep de CDA-burgemeester van Eindhoven nog dat de C in zijn partij wat hem betreft maar eens geschrapt zou moeten worden. In Friesland kwam daar sterk verzet tegen bij mensen van dezelfde partij. Oldebroek ligt daar een beetje tussenin, maar op de Veluwe zijn er ook veel CDA-mensen en -kiezers die op basis van hun geloof het goede voor de samenleving zoeken, zich geïnspireerd voelen door dat geloof. Daar ben ik blij mee.

4.4 De getijden van de PvdA

Hoewel principieel nogal verschillend, hebben de PvdA en de ChristenUnie in Nederland in verschillende gemeenten elkaar niet zelden gevonden in beleid en coalities. Over en weer herkennen de mensen in deze partijen elkaar in met name de inzet voor een sociale samenleving. Opkomen voor de zwakken, solidariteit, naastenliefde, in praktische zin komen ze vaak op hetzelfde neer. Uiteraard zijn er verschillen, zoals het feit dat de PvdA nog steeds voor een grotere overheidsrol kiest dan (o.a.) de ChristenUnie. In Oldebroek hebben we een zakelijke en persoonlijk goede samenwerking kunnen opbouwen. PvdA-ers hebben over het algemeen een no-nonsense-opstelling, en CU-ers spreekt die zakelijkheid wel aan. Op het principiële vlak waren de verschillen wel groot. Dat speelde bij onderwerpen als de zondagsrust, het vraagstuk van de 'weigerambtenaar' van de burgerlijke stand, de urnenmuur e.d. (Naar de SGP toe lag dat nog scherper.) Maar ook dan konden we zakelijk met wederzijds respect communiceren. Met de PvdA kon je constructief iets tot stand brengen. Als het bij kritiek op het college – b.v. in campagnetijd – zo uitkomt dan tamboert de PvdA soms ineens weer op het feit dat 'dit christelijke college' 'ons dit en dat heeft aangedaan', ook al is er dan soms niets specifiek christelijks aan de orde. Maar dat komt bij sommige andere partijen ook voor en is meestal onschuldig. Nadat de PvdA in 2006 een enorme sprong maakte naar 5 zetels, viel ze in 2010 terug naar 2 zetels. Als lid van juist de grootste partij heb ik me wel eens afgevraagd hoe je dan moet schakelen. Toch durfden de beide raadsleden, Jennifer Zoombelt en Bert Jan Dokter het aan om krachtig en inhoudelijk hun rol mee te spelen in de raad, zich vooral in het begin tweemaal stellend tegen de aanvallen van ABO. Die strijdvaardige en constructieve houding heeft in onze fractie en bij mij respect afgedwongen. De partij heeft naar het lijkt nu gekozen voor kandidaten die meer het aloude 'straatvechtersimago' terugbrengen. Zo'n switch is niet zonder risico. Maar de toekomst zal laten zien welke rol de PvdA met de nieuwe lijsttrekker Henri van Beek zal spelen.

4.5 De weerbarstigheid van de SGP

Met de SGP heeft de ChristenUnie al jaren een lijstverbinding. Dat betekent dat beiden graag over en weer de reststemmen elkaar ten goede willen laten komen. Daarachter ligt dan de gevoelde verbondenheid met de grondslag van elkaar. Daarmee is bepaald niet gezegd dat

SGP en ChristenUnie in de praktijk altijd dicht bij elkaar liggen wat betreft standpunten en aanpak. De SGP-mensen met wie ik mocht samenwerken zijn betrouwbaar, bedachtzaam, grondig. En zeker: er wordt verwantschap gevoeld in het geloof. Tegelijkertijd zijn de culturen behoorlijk verschillend. De ChristenUnie opereert denk ik sneller, wil eerder de veranderingen in de maatschappij verdisconteren dan de SGP. De SGP is uiteraard conservatiever in politieke zin (maar anders dan het conservatisme van de Edmond Burkestichting), en veel bedachtzamer in stijl van optreden. Ze kan zich vasthoudend, zelfs weerbarstig opstellen. Hun inzet voor christelijke waarden en normen kent andere accenten dan die van CDA en ChristenUnie. Dat heeft oorspronkelijk te maken met hun staatsvisie (de rol en taak van de overheid), maar ook omdat zij hun eigen principes en idealen meer een-op-een naar de samenleving proberen te vertalen dan de ChristenUnie dat doet. Uitspringend voorbeeld is de zondagsrust. Gekscherend heb ik wel eens tegen een SGP-er gezegd dat ze achter iedere boom een bedreiging van de zondagsrust zien staan (de sfeer was wel zo dat we daar beiden om konden lachen). Maar er zijn mindere zaken om je druk over te maken. De fractie heeft in de personele bezetting erg veel tegenslag gehad. Zoals de operatie van Peter van Duijn, het terugtreden van wethouder Jan ten Hove, de ziekte van vervangend wethouder Izaäk de Muijnck, om niet meer te noemen. Met de keuze voor Erik Doornewaard als lijsttrekker heeft de partij een deskundige, plezierige en inhoudelijk constructieve nieuwe voorman binnengehaald.

4.6 De plooiën van de VVD

Vooraf in de persoon van Henk Kemp laat deze partij zien dat een eenmansfractie waardevol kan zijn. En dat niet primair in getal, maar in tactisch opereren en het benutten van de marges. Enkele perioden waren er twee raadsleden. Wim Roelofsen was er toen ik aantrad, en nog actief als commissielid toen ik afzwaaide. Iedereen kent het retorisch talent van Henk, die in de raad soms een tranentrekkend verhaal kon houden, eerlijk gezegd ook wel eens op een manier waarbij je dacht: waar gaat dit naartoe? Maar aan het eind bleek er toch vrijwel altijd duidelijk positie te worden gekozen. Het pleit ook voor hem dat hij het aandurfde om met goede argumenten bepaalde plannen die sec in het belang van ondernemers waren niet zomaar even te steunen. En dat voor een partij waarvan toch aangenomen wordt dat ze relatief veel kapitaal en ondernemers in de achterban heeft. Ook al heeft een fractie twee mensen in een commissie, je moet als raadslid toch op een heel breed terrein een goede inbreng leveren. Henk slaagde daar (meestal) in.

4.7 De wielklem van de ChristenUnie

Een objectief beeld van onze fractie kan denk ik beter door anderen worden gegeven. Maar hoe kijk ik naar mijn eigen fractie? Om te beginnen: ik vond het een voorrecht om in een fractie te mogen werken met uitgesproken deskundigheden om me heen. De sfeer was altijd goed, we hebben veel gelachen, maar leefden ook met elkaar mee in moeilijke tijden. We werkten heel gestructureerd, waaronder zelfs periodieke functioneringsgespreken van het bestuur met de fractievoorzitter, en van de fractievoorzitter met de overige raads- en commissieleden. Daarin confronteerden we elkaar ook met dingen die beter konden. We evalueerden veel, en spraken dan over koers, consistentie in inbreng, prioriteiten, stijl van optreden etc. Wat dit laatste betreft waren belangrijke uitgangspunten dat we vooral thetisch, dat wil zeggen positief, constructief opbouwend wilden werken. Dat betekent dat je

niet of niet teveel aandacht geeft aan verkeerde acties van anderen. Daar komt nog iets bij. Als 'regeringspartij' (fractie die het college steunt) heb je een extra verantwoordelijkheid. Dualisme en een constructief-kritische houding naar je eigen college of wethouder nemen niet weg dat je hen ook ruggesteun moet bieden om stabiel te kunnen besturen. Continuïteit in het bestuur is enorm belangrijk, wil je geen gezwalk of gejo-jo krijgen. Wij stonden en staan nog voor degelijkheid, betrouwbaarheid, inhoud, verbinding. En dat is in de praktijk lastiger dan wanneer je die dragende coalitiefunctie niet hebt.

Maar het heeft onbedoeld wel een aantal andere effecten. Het feit dat je een grote fractie bent kan de behoefte bij anderen oproepen om dat 'blok' (in feite een minder zuivere benaming omdat je het nooit alleen als partij kunt) te doorbreken. Grondig beleid vergt ook nuancering, en daarin merk je wel eens in contacten dat 'men' (de burgers voorop) afhaakt. De complexiteit van dossiers kun je niet in one-liners neerzetten. Voor je het weet kom je echter 'ambtelijk', 'statelijk' over. De uitgesproken deskundigheden in onze fractie kunnen dan – nogmaals: onbedoeld weerstand oproepen. Getal en kracht kan daarbij werken als een wielklem wanneer je niet met anderen bruggen slaat en compromissen sluit. Speciaal in de tijd die ontstond na de breuk in het college (zie 4.3) hebben we extra geïnvesteerd in het onderhouden van verbinding met andere fracties. En tot slot: we kwamen vaak te weinig toe aan 'after-sales': je zoekt mensen op om naar een mening te vragen, of omdat ze een probleem hebben waarin je een standpunt moet innemen, of als fractie iets mee moet; maar naderhand kom je te weinig toe aan het terugkoppelen, het evalueren van de uitkomsten. Dit laatste is natuurlijk een probleem dat alle fracties zullen herkennen. Het blijft mensenwerk, maar we hebben naar eer en geweten gehandeld.

5. Oppositie, coalitie, debat

5.1 Vage beelden

Bij veel burgers zijn de posities en rollen bij de lokale overheid niet duidelijk. Zo worden raadsleden en wethouders soms als 'één pot nat' gezien, en ambtenaren horen daar dan ook bij. (Een kennis dacht dat ik op het gemeentehuis werkte.) Je moet bij burgers of instellingen soms aandringen om als fractie apart geïnformeerd te worden over een zaak die bij het college of een ambtenaar op een afwijzing uitliep. Politieke partijen verschijnen voor veel mensen pas in verkiezingstijd, en verblijven voor hen de volgende vier jaar in de mist. Er is dus nog wel wat winst te behalen door helder te maken wat de posities zijn, wanneer het goed is behalve het college ook de raadsfracties te benaderen, wanneer je het spreekuur van de wethouder moet benutten, enz. Hetzelfde geldt voor zaken als inspraakrecht in commissie en raad etc. Hier ligt ook een taak voor alle fracties.

5.2 Oppositie en coalitie

Binnen de raad zijn er coalitiepartijen: zij steunen het college, en hebben er meestal een wethouder voor geleverd. Daarnaast zijn er oppositiepartijen: zij zijn niet in het college vertegenwoordigd, en als regel veel kritischer naar het college dan de coalitiepartijen. Die

verschillen hebben voordelen, maar het hangt er wel van af hoe deze beide groepen opereren. Er is op de achtergrond altijd een idee van 'de een zit goed, de ander fout'. En het bestaansrecht van je eigen partij, fractie, is natuurlijk het best bewezen met heldere standpunten, maar tegelijk vaak ook noodgedwongen met het aanwijzen waar de andere fout zit. Een verkeerde oppositie zoekt zijn kracht in het zich afzetten tegen of onderuithalen van college en coalitie, onder meer door het verdraaien van feiten of uitspraken. Dat gebeurt helaas te vaak. Een goede oppositie legt wel eventuele zwakke plekken bloot in het collegebeleid, maar toont zich ook verantwoordelijk door solidair te zijn in het aandragen of zoeken van oplossingen, verbeteringen, suggesties, alternatieven. Een verkeerde coalitie probeert het alleen zelf te redden, en kan dat in feite meestal ook omdat ze getalsmatig de meerderheid heeft. Zo'n coalitie probeert alleen zelf te scoren, en vormt al gauw een blok tegen de oppositie. Een goede coalitie daarentegen neemt niet het getal van de eigen meerderheid als uitgangspunt, maar zoekt draagvlak, gaat ervan uit dat ook anderen (een deel van) de oplossing kunnen brengen. En coalitie en oppositie zijn beiden verantwoordelijk voor een zuiver imago van de politiek.

5.3 Het debat: bestaat het?

Het wordt als ideaal gezien: raadsleden of fracties die in de raadsvergadering met elkaar in debat gaan, elkaars argumenten beluisteren en daardoor dichter bij elkaar komen. In de praktijk gebeurt dat – vind ik – zelden. Fracties hebben al een commissievergadering achter de rug, men kent het standpunt van de anderen (of denkt het te kennen), en gaat met een ingenomen standpunt de vergadering in. Om dan publiekelijk te durven veranderen van mening moet je wel moed hebben. In die zin levert het debat wel duidelijkheid op over hoe een fractie denkt, maar zelden wordt het draagvlak voor een bepaald voorstel daardoor groter. Daarom worden er meestal andere wegen bewandeld. Die wegen heten wandelgangen. Dat komt erop neer dat men vooraf bij elkaar sondeert of er gezamenlijk een standpunt kan worden ingenomen, of dat men door aanpassing ook steun van anderen kan krijgen. Dit is een heel normale en gezonde zaak. Daarnaast komt het ook voor dat – meestal via schorsing – moties zondanig worden aangepast dat ook anderen dan de indieners er vervolgens steun aan willen geven. Een mooie afwijking hiervan is het contact met insprekers, of werkbezoeken die plaats vinden nadat de commissievergadering plaatsvond. Niet zelden komen er soms in een vrij laat stadium nog nieuwe informatie en gezichtspunten boven die dan in de raadsvergadering gecheckt worden in een debat. Dat doet recht aan burgers of instellingen in kwestie, en maakt de raadsbehandeling ook spannender.

6. En dan de burgers

6.1 Representatieve democratie

Formeel hebben we ook lokaal een zogenoemde representatieve democratie. De kern daarvan is dat burgers een raad kiezen, waaruit een college wordt gevormd. De raad komt als het ware in de plaats van de burgers waar het betreft het regeren van de samenleving. Een oud en beproefd model. Burgers kunnen niet alles zelf, zij kiezen daarvoor mensen die

hun vertrouwen hebben, en gaan ervan uit dat deze door hen gekozen raadsleden (met recht: volks *vertegenwoordigers*) zich trouw en bekwaam bezighouden met het behartigen van hun belangen, en die van de samenleving in den brede. In mijn tweede zittingsperiode (2006–2010) nam het inzicht toe dat de afstand tussen overheid en samenleving te groot werd. Oorzaken daarvoor liggen heel kort gezegd in de veranderende maatschappij, de voortschrijdende (communicatie)techniek, het opleidingsniveau van burgers, hun mondigheid, om niet meer te noemen. Er werd begonnen met periodieke gesprekken met de bewoners per dorpskern. Dat was een goede greep. Van meet af aan bleek ook dat we als overheid daarin op achterstand stonden, omdat bij zo ongeveer alles wat fout gaat in de maatschappij als in een reflex naar de overheid werd (en vaak nog wordt) gekeken: die moest dat maar even regelen of oplossen. (Ik chargeer een beetje, maar een goed verstaander herkent dit wel). Het besef dat deze beweging gekanteld moest worden groeide sterk. Toen dan ook een nieuwe periode aanbrak werd dit een belangrijk item voor veel partijen. En ook de nieuwe coalitie zette fors in op het herijken van de bestuurscultuur, zaken als burgerparticipatie enz. Dat kreeg nog een nieuwe impuls toen bezuinigingen van het rijk en de economische crisis de gemeente behoorlijk begonnen te raken, en er ook nog nieuwe taken zonder passend budget bijkwamen. De overheid werd overvraagd op gebieden waar burgers zelf ook heel goed een actieve rol kunnen spelen. We voerden een kerntakendiscussie: wat is nou typisch een taak voor de overheid, en wat niet? Er werd een participatieladder geïntroduceerd. Er kwam een project Oldebroek voor mekaar. Daarachter was het grondpatroon: meer samenleving, andere overheid. Dit proces is nog volop bezig. Toch zijn er al verrassende en hoopgevende ontwikkelingen van de grond gekomen. Inmiddels bestaat ook de term ‘overheidsparticipatie bij burgeractiviteit’. En er is een pilot gestart met een burgerbegroting. Hier ligt behalve bij de samenleving ook de noodzaak tot een cultuuromslag bij de overheid. De overheid heeft nu eenmaal nog te maken met wetten en beleid, en dat kan tot gevolg hebben dat ze een formele en ambtelijke sfeer uitstraalt. Cultuurverandering is daarom een must voor de nieuwe overheid. Daarin spelen de houding en het optreden een rol van ambtenaren, collegeleden, raadsleden, maar natuurlijk ook van de burgers zelf. Het gaat om het moment en de manier waarop burgers worden betrokken (de bekende metafoor van ‘keukenafelgesprekken’), de ruimte die zij daarbij krijgen, maar evengoed om het overdragen van bepaalde taken en bevoegdheden naar de samenleving. Avontuurlijk, spannend, maar ook uitdagend en broodnodig.

6.2 Samen werken aan een beter imago

Algemeen gesproken is er nog wel afstand tussen ‘de’ burger en ‘de’ politiek. Naast goede voorbeelden van constructieve burgers is bij anderen de kritische blik nog niet omgebogen in een meer begripvolle houding. Op een andere plek beschreef ik al hoe mensen waarmee je nooit contact had, maar zelfs mensen die je wel degelijk kennen, ineens een ongezouten reactie kunnen geven als ze het ergens niet mee eens zijn of het eigen belang in gedrang voelen komen.

Als illustratie geef ik een recent voorbeeld. Rond het zoeken van een betere ontsluiting vanaf de A28 naar het bedrijventerrein H2O werd op basis van argumenten en afwegingen besloten om niet variant A, maar variant B. verder te onderzoeken. De Bedrijvenkring gaf daarover een positief signaal af. Een aantal ondernemers was het daar echter niet mee eens, en kwam in verweer. Dat is goed, prima zelfs: vanzelfsprekend mag iedereen voor het eigen belang opkomen. Maar bij de kwalificaties in de brief aan het adres van de gemeente verloren de

ondertekenende ondernemers de redelijkheid uit het oog. De brief stond bol van verdachtmakingen en insinuaties. Er werd vrolijk gesproken van 'moedwillig (...) kiezen voor minder bereikbaarheid', 'we twijfelen of er andere redenen zijn', 'er is een dubbele agenda', 'over kosten wordt geheimzinnig gedaan', 'het bedrijventerrein H2O is onverkoopbaar'; 'wat is eigenlijk het echte doel?' Of, nog erger: 'over de rug van de bestaande ondernemers', 'de gemeente steekt haar hoofd in een financiële strop', 'lijkt met oogkleppen naar H2O te kijken', 'men gaat voor eigen succes'. Nogmaals: goed dat men voor het eigen belang opkomt, maar het doel heiligt niet alle middelen. Deze kwalificaties worden in feite ook losgelaten op ondernemers, Bedrijfskring en burgers die alleen maar een onderzoek naar variant B steunen. Een onderzoek waarbij niet alleen een goede ontsluiting van het bedrijventerrein een rol speelt, maar ook het verminderen van de uitstoot van fijnstof en geluidsoverlast in woonwijken. Dit is de brievenaar kennelijk vergeten. Maar waarom worden college en de grote meerderheid van de raad dan zo geschokt? Het frustrerende van politiek is in deze situaties dat je dat allemaal moet incasseren en moet proberen er constructief mee om te gaan en oplossingen zoeken. Ik wilde hiervoor eens aandacht vragen. Bij dezen.

Maar ook zonder dergelijke voorbeelden is het helder dat politiek nog te vaak een negatief imago heeft, en voor velen alleen zinvol kan zijn als men het eigen belang gehonoreerd ziet. Dit bewijst echter hoe belangrijk het is dat er een onafhankelijke objectieve instantie is die algemene belangen tegen individuele afweegt, want dat toch ten diepste de positie en verantwoordelijkheid van de overheid. Diezelfde overheid kent ook instrumenten die kunnen worden ingezet om de burger recht te verschaffen: inspraak, klachtenregeling, bezwaarcommissie, ombudsman, planschade, initiatiefrecht, spreekuren e.d. Open communicatie, inzicht bieden in de dilemma's, goede informatie bieden, begrip proberen te kweken, waar mogelijk door aanpassingen de pijn verzachten, dat zijn dan de opdrachten waar je als overheid voor staat. 'De' politiek, het bestuur is evengoed aan zet om hieraan te werken, samen met de burgers. En dat natuurlijk resultaatgericht. Want – om een uitspraak van een Afrikaans dichter aan te halen – "We willen geen democratie, maar water".

7. Een paar conclusies

Min of meer samenvattend kom ik tot een paar conclusies, misschien vooral ter overweging voor nieuwe raadsleden.

1.

Je gaat niet in de politiek voor jezelf, je CV, of de vergoeding; voorop staat dat je om je gemeente geeft en daarom wilt meehelpen die goed te besturen.

2.

Je bent bereid te luisteren, ook naar onredelijke mensen, je bent bereid eelt op je ziel te krijgen maar niet af te stompen, je kunt incasseren, maar je blijft wel objectief afwegen wat van algemeen belang is, en tegelijk hoe de individuele burger recht kan worden gedaan.

3.

Je werkt transparant en laat zien wat je doet, wat je standpunt is, en je bent bereid je daarvoor te verantwoorden. Je bent politiek actief maar je wordt geen politicus.

4.

Je zoekt je kracht niet in kritiek op andere fracties (hoewel dat soms wel moet en verantwoord kan zijn), maar probeert te verbinden en met anderen draagvlak te zoeken voor goed beleid, goede beslissingen. Maak van je opponent geen vijand.

5.

Dualisme betekent niet dat je probeert het college aan het wankelen te brengen, maar dat je zonedig een goede tegenstem laat horen; bij kritiek is het heilzaam en vormend af te wegen of je het zelf beter zou kunnen.

6.

Je laat je niet volledig opzuigen door de vele stukken en de vele vergaderingen, je stelt prioriteiten en houdt stelselmatig ruimte voor contacten in de samenleving. Ideaal is dat je in principe nooit een besluit neemt zonder van het effect daarvan met de burger/instelling die het treft te hebben gesproken.

7.

Je zit er als raadslid (naast kaderstelling en controle) ook namens de samenleving, en dat is te merken.

8.

Zonder structuur ontstaat chaos. Maar veel tijd besteden aan structuurveranderingen is tijdverspilling als je niet bereid bent vervolgens daar ook het bijpassende gedrag voor op te brengen (ook dat is cultuurverandering). Praat niet teveel over hoe het goed zou zijn, doe het goede gewoon.

9.

Een oppositiepartij moet er altijd rekening mee houden dat ze ooit tot bestuurlijke verantwoordelijkheid kan worden geroepen; werk er dus aan dat je bij anderen voldoende vertrouwen opbouwt daarvoor.

10.

Politiek is niet wat mensen ervan zien, ervan vinden. Het is dus nodig permanent en indringend het 'echte verhaal' te communiceren.

11.

De raadsmeerderheid die de coalitie vormt moet bij voorkeur niet beslissen op basis van het eigen getal, maar op basis van een breder draagvlak.

12.

Elk raadslid dat en elke fractie die met verdraaiing of populisme anderen bekritiseert of belachelijk maakt uit politiek gewin brengt ernstige schade toe aan de democratie. Elk raadslid is het aan haar/zijn stand verplicht de democratie zuiver te houden. Dat zou een eis moeten zijn bij de kandidaatstelling van elke partij.

13.

Een burger mag kritisch of het oneens zijn met besluiten van de raad of een lid ervan. Een burger kan echter niet in woord of gebaar een raadslid zodanig bejegenen als hij/zij nooit de burens, de werkgever, of andere relaties zou durven doen. Een raadslid is geen object, maar ook een mens.

14.

Democratie is als een vlot; het zinkt niet, maar je hebt wel altijd natte voeten
(*Russell Long, Amerikaans politicus en senator 1918–2003*)

8. Tenslotte

Vóór mij was er politiek, en na mij zal het er ook zijn. Ik weet mij een tijdelijke gestalte die actief was in de getijden. Want er is voortdurend beweging. Ik steunde ooit op goede gronden de realisering van het dorpskantoor in Wezep. Op andere, maar eveneens goede gronden steunde ik later de sluiting ervan. Het is dus niet statisch. Op dit moment zetten we in op een heel belangrijk proces: meer samenleving en een andere overheid. Maar met de jaren kun je het meemaken dat er een roep ontstaat om een juist meer aanwezige overheid. Dat kan zeer verantwoord zijn, maar hangt af van de omstandigheden en argumenten die op dat moment gelden. Ik hoop en bid dat we nog lang een goede overheid mogen hebben in Oldebroek.

Vervolg van de casus

Onlangs sprak ik die Geert Buurman weer. Ik vroeg hem hoe het nu ging. 'Och' zei hij 'het gaat eigenlijk best goed. Je moet wel geduld hebben, en volhardend zijn. Ik kan moeilijk zeggen dat-en-dat heb ik mooi voor mekaar gemaakt. Maar ik heb wel aan heel veel dingen iets toegevoegd. Het is toch vaak een kwestie van anderen steunen in hun goede ideeën, maar net zo goed anderen proberen warm te maken voor je eigen idee. Het valt me wel op dat als je anderen laat delen in de eer van je succespunten, dat je dan meer bereikt. En iedereen heeft natuurlijk wel een stukje van het gelijk. Ik ben eigenlijk best tevreden over wat we als fractie op die manier hebben bereikt. Soms ook wel een beetje trots'. 'Maar kun je dan ook goed omgaan met de kritiek die er vaak is?' vroeg ik hem. 'Ja, dat gaat steeds beter. Het hoort er een beetje bij. Ik moet je zeggen dat ik het zelfs wel een beetje eervol vindt dat ik dit voor de samenleving mag doen. Er zijn toch altijd veel meer mensen die op ons stemden dan mensen die mij met kritiek benaderden. En er zijn ook heel veel fijne mensen, en interessante contacten die ik eraan overhou. Burgers zien niet allemaal wat er achter de schermen voor hen wordt gedaan, en dat kan ik ook wel weer begrijpen. Maar het moet wel gebeuren, iemand moet het doen. Nee hoor, ik ga zelfs voor nog een periode!'